

SADRŽAJ

Predgovor prevoditeljice	XI
Uvod	XV
A Uvodno poglavlje.....	1
A.1 Predmet, svrha i uporaba.....	1
A.2 Postupanje s građom	3
A.3 Shema ISBD-a i interpunkcija	12
A.4 Izvori podataka.....	21
A.5 Jezik i pismo opisa	27
A.6 Izostavljanja i kratice	28
A.7 Velika slova	29
A.8 Tiskarske pogreške	31
A.9 Simboli itd.....	33
A.10 Nepotpuni primjerci	33
A.11 Primjeri.....	34
SPECIFIKACIJA ELEMENATA.....	35
Skupina 0 Oblik sadržaja i vrsta medija	35
0.1 Oblik sadržaja	37
0.2 Vrsta medija	41
Skupina 1 Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti.....	45
1.1 Glavni stvarni naslov	49
1.2 Usporedni stvarni naslov.....	65
1.3 Podnaslov	71
1.4 Podatak o odgovornosti	81
Skupina 2 Izdanje.....	103
2.1 Podatak o izdanju.....	105
2.2 Usporedni podatak o izdanju.....	111
2.3 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje.....	113
2.4 Dodatni podatak o izdanju.....	115
2.5 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na dodatni podatak o izdanju	117

Skupina 3	Podaci specifični za vrstu građe.....	119
3.1	Matematički podaci (kartografska građa).....	121
3.2	Podatak o glazbenom formatu (notirana glazba).....	127
3.3	Brojčani podaci (serijske jedinice građe).....	129
Skupina 4	Izdavanje, proizvodnja, raspačavanje itd.	137
4.1	Mjesto izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja	141
4.2	Nakladnik, proizvođač i/ili raspačavatelj.....	149
4.3	Godina izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja	161
4.4	Mjesto tiskanja ili izrade	171
4.5	Tiskar ili izrađivač.....	173
4.6	Godina tiskanja ili izrade	175
Skupina 5	Materijalni opis	177
5.1	Opseg.....	179
5.2	Druge materijalne pojedinosti.....	193
5.3	Dimenzije	201
5.4	Podatak o popratnoj građi	209
Skupina 6	Nakladnička cjelina i višedijelna omeđena građa.....	211
6.1	Glavni stvarni naslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe.....	215
6.2	Usporedni stvarni naslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe.....	217
6.3	Podnaslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe	219
6.4	Podatak o odgovornosti koji se odnosi na nakladničku cjelinu ili višedijelnu omeđenu građu	221
6.5	Međunarodni standardni broj nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe.....	223
6.6	Numeracija nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe	225
Skupina 7	Napomena.....	229
7.0	Napomene o obliku sadržaja i vrsti medija i za posebne vrste građe.....	231
7.1	Napomene o stvarnim naslovima i podacima o odgovornosti	235
7.2	Napomene o izdanju i bibliografskoj povijesti jedinice građe.....	245

7.3	Napomene o podacima specifičnim za vrstu građe	255
7.4	Napomene o izdavanju, proizvodnji, raspačavanju itd.	259
7.5	Napomene o materijalnom opisu	261
7.6	Napomene o nakladničkoj cjelini i višedijelnoj omeđenoj građi.....	265
7.7	Napomene o sadržaju	267
7.8	Napomene o identifikatoru jedinice građe i uvjetima dostupnosti.....	271
7.9	Napomene o sveščiću, dijelu, iteraciji itd. koji su osnova za opis	273
7.10	Ostale napomene.....	275
7.11	Napomene o opisivanom primjerku.....	277
Skupina 8	Identifikator jedinice građe i uvjeti dostupnosti.....	279
8.1	Identifikator jedinice građe	281
8.2	Ključni naslov (neomeđena građa).....	285
8.3	Uvjeti dostupnosti.....	287
Dodaci	289
	Dodatak A: Višerazinski opis	291
	Dodatak B: Dvosmjerno pisani zapisi.....	293
	Dodatak C: Bibliografija	295
	Dodatak D: Kratice	297
	Dodatak E: Pojmovnik	299
Kazalo.....		325

Članovi Skupine za pregled ISBD-a (prosinac 2010.)

John D. Byrum, Jr. (dopisni član)	Kongresna knjižnica, SAD (u mirovini)
Elena Escolano Rodríguez (predsjednica)	Nacionalna knjižnica Španjolske
Renate Gömpel	Nacionalna knjižnica Njemačke
顾 犇 (Ben Gu)	Nacionalna knjižnice Kine
Mauro Guerrini	Sveučilište u Firenzi, Italija
Tuula Haapamäki	Nacionalna knjižnice Finske
John Hostage	Sveučilište Harvard, Pravni fakultet, SAD
Lynne C. Howarth	Sveučilište u Torontu, Kanada
Natalija Kasparova	Ruska državna knjižnica
Irena Kavčič	Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Slovenija
이 재 선 (Jaesun Lee)	Nacionalna knjižnica Koreje
Françoise Leresche	Nacionalna knjižnica Francuske
Agnès Manneheut (dopisni član)	Sveučilište u Nantesu, Francuska
Dorothy McGarry	Kalifornijsko sveučilište, Los Angeles, SAD (u mirovini)
Glenn Patton	OCLC Online Computer Library Center, SAD

Veze s drugim skupinama

Ime	Ustanova	Zastupa
Anders Cato	Nacionalna knjižnica Švedske	<i>Katalogiseringsregler för svenska bibliotek</i>
Gordon Dunsire	Sveučilište Strathclyde, Škotska	zajednice semantičkog weba
Massimo Gentili-Tedeschi	Nacionalna knjižnica Braidense, Italija	Međunarodna udruga glazbenih knjižnica, arhiva i dokumentacijskih centara
Hanne Hørl Hansen	Danska uprava za knjižnice	<i>Katalogiseringsregler og bibliografisk standard for danske biblioteker</i>
Cristina Magliano	ICCU, Italija	Komisija RICA
François-Xavier Pelegrin	Međunarodni ured za ISSN	Međunarodni ured za ISSN
Tom Pols	Kraljevska knjižnica, Nizozemska	FOBID, Nizozemski knjižnični forum
Margaret Stewart	Knjižnica i arhivi Kanade	Zajednički upravni odbor za razvoj RDA
Regina Varnienė-Janssen	Nacionalna knjižnica Litve Martynas Mažvydas	<i>Kompiuterinių bibliografinių ir autoritetinių įra.ų sudarymo metodika</i>
WATANABE Takahiro	Sveučilište Tezukayama Gakuin, Japan	Japansko knjižničarsko društvo
Mirna Willer	Sveučilište u Zadru, Hrvatska	<i>Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga</i>

PREGOVOR PREVODITELJICE

Hrvatsko knjižničarsko društvo puna četiri desetljeća objavljuje prijevode Međunarodnih standardnih bibliografskih opisa. Prvi ISBD preveden na hrvatski jezik objavljen je 1974., iste godine kada je izišao i engleski izvornik. Riječ je o prvom standardnom izdanju ISBD(M)-a. U narednim je godinama IFLA objavila ukupno 26 publikacija, uključujući *Smjernice za primjenu ISBD-a na opis sastavnica* te dva izdanja objedinjenog ISBD-a. Na hrvatski je jezik do sada prevedeno 15 publikacija. Prvi hrvatski prijevod objedinjenog izdanja ISBD-a, rađen prema izvorniku objavljenom 2011., petnaesti je prijevod koji u brojčanom smislu ima i jubilarni značaj. Upravo su hrvatski prijevodi specijaliziranih ISBD-ova, uz još uvijek vredeći hrvatski kataložni pravilnik, *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* Eve Verona, izgrađivali naše kataložno nazivlje. U tom je opsežnom poslu sudjelovalo, uključujući i nas koje smo radile na ovom izdanju, 14 prevoditeljica te sedam stručnih redaktora prijevoda. U podacima o odgovornosti ranijih izdanja imena su naših uglednih kataložnih stručnjakinja, nekih i više puta, ponekad u obje uloge. Prema načelu kontinuiteta, ovaj prijevod nastoji zadržati naše usvojeno kataložno nazivlje, ali i uvesti novo nazivlje kada je ono potrebno radi novouvedenih izraza i promjena u engleskom izvorniku ili radi samog obuhvata objedinjenog ISBD-a. Određeni su se izrazi u odredbama koje se sada odnose na sve vrste knjižnične građe morali tome prilagoditi. O samom objedinjenom ISBD-u već se dosta pisalo u hrvatskoj knjižničarskoj literaturi,¹ tako da bih se u nastavku predgovora osvrnula samo na neke novosti u vezi s nazivljem u ovom prijevodu.

Kako je vidljivo i iz bilješke pod crtom, o ovom se standardu u našoj literaturi pisalo i kao o „ujednačenom“, pa i „konsolidiranom“, da bi u konačnici bio odabran izraz „objedinjeni“ koji izravno upućuje na spajanje sedam specijaliziranih ISBD-ova u jedinstveni tekst. Budući da je još u preliminarnom izdanju objedinjenog ISBD-a

¹ *Usporedi: McGarry, Dorothy. Razvoj ujednačenoga Međunarodnoga standardnoga bibliografskoga opisa = Developing a consolidated International Standard Bibliographic Description. // Međunarodni skup u čast 100. godišnjice rođenja Eve Verone, Zagreb, 17. - 18. studenoga 2005. : zbornik radova = International Conference in Honour of the 100th Anniversary of Eva Verona's Birth, Zagreb, November 17 - 18, 2005 : proceedings / uredile, edited by Mirna Willer, Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo = Croatian Library Association, 2007. Str. 67-74; 333-340.; Barbarić, Ana. Skupina 0 ujednačenoga izdanja ISBD-a iz 2011. ili kako smo od opće oznake građe došli do oblika sadržaja i vrste medija. // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredili Sanjica Faletar Tanacković i Damir Hasenay. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 20-35.; Willer, Mirna; Barbarić, Ana. Prema novom hrvatskom kataložnom pravilniku kao standardu sadržaja podataka. // 15. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture, [Poreč, 23.-25. studenoga 2011.] : zbornik radova / uredili Damir Hasenay i Maja Krtalić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012. Str. 1-31.; Radović, Marija; Barbarić, Ana. ISBD : od prošlosti k budućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 56, 4(2013), 203-226. Dostupno i na: <http://hkdrustvo.hr/vbh/>*

objavljenog 2007., koji zbog svog preliminarnog značaja nije preveden na hrvatski jezik, izraz *publication* zamijenjen izrazom *resource*, po uzoru na rješenje iz ISBD(ER)-a te djelomice iz ISBD(CR)-a, prije samog početka rada na prijevodu trebalo je odlučiti koji će se hrvatski izraz koristiti. Na jednom od sastanaka Komisije za katalogizaciju Hrvatskoga knjižničarskog društva održanom krajem 2011., dogovoreno je da se u hrvatskom prijevodu zadrži izraz „građa“, odnosno da se engleski izraz *resource*, kao i raniji izraz *material*, nastave prevoditi kao „građa“. Da je odluka bila ispravna na neki način pokazuje i prijedlog Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti iz srpnja 2014. u kojem se i dalje koristi upravo izraz knjižnična građa. S druge strane, prevodenje izraza *resource* kao „građa“ uvjetuje da se na svim mjestima u prijevodu gdje je važno naglasiti jedninu koristi izraz „jedinica građe“, koji je, nažalost, u hrvatskom kataložnom nazivlju višeznačan te u ovom tekstu ne odgovara izrazu koji se u *Uvjetima za funkcionalnost bibliografskih zapisa* koristi za „jedinicu građe“ (*item*). Ta je razlika jasnije naglašena u engleskom izvorniku ISBD-a (što je vidljivo iz predgovora, posebice iz odjeljka Odnos ISBD-a i FRBR-a), nego u hrvatskom prijevodu. No, moram istaknuti da je tvorcima objedinjenog izdanja ISBD-a na više mjesta ipak promaknuo izraz „publikacija“ (primjerice u 2.1.1), što je onda i u hrvatskom prijevodu prevedeno po uzoru na izvornik.

Jedan od razloga zadržavanja izraza „građa“ svakako je bila ustaljena uporaba izraza „izvori podataka“ (*sources of information*) u našem kataložnom nazivlju, iz čega proizlazi da je riječ „izvor“ već iskorištena u drugom značenju. Ako bi se u nekom budućem prijevodu umjesto „građe“ govorilo o „izvorima“, mjesta s predložaka s kojih se preuzimaju podaci morala bi se nekako drugačije nazvati. No, u ovom se prijevodu poštivalo načelo kontinuiteta. Ipak, postoji važna novost vezana uz izvore podataka. Uz katalogizatorima dobro poznati izraz „propisani izvor podataka“ javlja se i izraz „izvor podataka s prednošću“ (*preferred source of information*). Izraz je uveden zbog nastojanja objedinjenog izdanja ISBD-a da, u što većoj mjeri, propisuje jedinstvene odredbe za izradu opisa svih vrsta građe, a tek potom dodaje zasebne odredbe za pojedine vrste građe; njima se rješavaju specifičnosti koje proizlaze iz razlika u građi, a koje se ne mogu obuhvatiti nadređenim jedinstvenim pravilom. U tom smislu tekst pojedinih odredaba više ne sadržava, primjerice, izraz „naslovna stranica ili zamjena za nju“ (naravno, on se i dalje javlja kao propisani izvor podataka za tiskanu tekstnu građu), već se u odredbama o glavnom stvarnom naslovu govori, na nadređenoj razini, o izvoru podataka s prednošću koji se odnosi na sve vrste građe.

Naziv skupine 3, Podaci specifični za vrstu građe, ne slijedi doslovno engleski izvornik u kojem puni naslov glasi *Material or type of resource specific area*. O tome bi se moglo široko i argumentirano pisati, nalazeći razloge za i protiv, no kao objašnjenje za usuglašenu odluku stručne redaktorice prijevoda, lektorica i prevoditeljice, istaknut ću ponovno načelo kontinuiteta, zatim već spomenute nevolje koje uzrokuje prevodenje izraza *resource* s „građa“, različitost sintakse engleskog i hrvatskog jezika te određenu konceptualnu zbrku koja nije do kraja razriješena i, posljedično, pročišćena u skupini 3 objedinjenog izdanja ISBD-a. Uzevši sve navedeno u obzir, držim da je rješenje iz hrvatskog prijevoda dobro odabrano, posebice sa stajališta praktičnosti.

Vezano uz nazivlje korišteno u skupini 4, istaknula bih kako je izraz *production*, kao i u ranijim izdanjima pojedinih specijaliziranih ISBD-ova, preveden kao „proizvodnja“, radi čega nije mogao biti iskorišten za izraz *manufacture*, primjerice u nazivu elementa *Place of printing or manufacture*, koji je preveden kao Mjesto tiskanja ili izrade. U ranijim izdanjima u oba se slučaja koristio izraz „proizvodnja“, što sad više nije bilo moguće.

Naziv skupine 5 u hrvatskom je prijevodu ostao nepromijenjen, za razliku od engleskog izvornika gdje je raniji naziv *Physical description area* promijenjen u *Material description area*. Temeljem te promjene, objašnjava se u uvodu izvornika, tiskana se građa sada opisuje u skladu sa svom drugom građom. U hrvatskom prijevodu skupina je i dalje naslovljena kao Materijalni opis jer se *material* može prevesti i kao materijalan, a uvođenje nekog novog izraza poput „tvarnog opisa“ ili „stvarnog opisa“ moglo bi prouzročiti zbrku. To se pogotovo odnosi na mogući prijevod „opis građe“, koji bi bio najdosljedniji s obzirom na engleski izvornik. Kako je *resource* preveden kao „građa“, naziv skupine 5 nije mijenjan, jer bismo, u kontekstu hrvatskog nazivlja, mogli reći da se sve skupine ISBD-a bave opisom građe, a to ne može biti istaknuto u nazivu samo jedne skupine.

Naziv skupine 6 proširen je i ona se više ne odnosi samo na nakladničke cjeline, već i na višedijelnu omeđenu građu. To je u hrvatskom prijevodu dovelo do promjene naziva prvog elementa te skupine, koji više nije „skupni stvarni naslov“ već „glavni stvarni naslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe“. Izraz „glavni stvarni naslov“, na tom kao i ostalim mjestima, treba razumjeti u skladu s definicijom iz Pojmovnika (kao uostalom i sve korištene pojmove). Moguće rješenje da se u skupini 6 prvi element nazove „skupni stvarni naslov nakladničke cjeline ili glavni stvarni naslov višedijelne omeđene građe“ zbog svoje bi duljine izrazito opterećivalo hrvatski tekst i činilo ga neprohodnim za čitatelje, a ne bi bilo ni precizno, pogotovo u svrhu normiranja naziva svakog elementa u kontekstu semantičkog *weba*.

I u nazivu skupine 8 došlo je do određenih promjena jer više ne govori samo o standardnim brojevima već o različitim identifikatorima građe. Jednako tako, dosadašnji izraz „uvjeti nabavljanja“ izmijenjen je u „uvjete dostupnosti“, što je i ispravan prijevod izraza *availability* te odgovara definiciji pojma iz Pojmovnika ISBD-a.

U objedinjenom izdanju ISBD-a definicije pojmova nisu navedene u uvodnom dijelu teksta, već u zasebnom dodatku koji sadržava Pojmovnik. Uz hrvatske izraze u zagradi je naveden izraz na engleskom jeziku, što dalje dublji uvid u prijevod te može olakšati čitanje nekih drugih tekstova o katalogizaciji na engleskom jeziku. Znatan trud uložen je u postizanje dosljednosti u nazivlju te u iskazivanje razlika među sličnim, ali ne i istim pojmovima, što je u određenoj mjeri vidljivo i u Pojmovniku. Ilustrirat ću to s dva primjera. U dosadašnjim prijevodima specijaliziranih ISBD-ova *collective title* i *common title* prevedeni su kao „zajednički stvarni naslov“, a u ovom je prijevodu uvedena razlika pa je *collective title* preveden kao „nadređeni stvarni naslov“. Izrazi „pretisak“ i „preslika“ zamijenjeni su izrazom „reprodukcija“, koji je neutralan u odnosu na vrstu građe.

Primjeri su navođeni u skladu s odredbama o jeziku i pismu opisa iz A.5, s izuzetkom nekoliko primjera na nelatiničnim pismima koji u izvorniku nisu prevedeni na engleski jezik (iako odredbe navedene u A.5 to propisuju) pa su u tom obliku preuzeti i u hrvatski prijevod. Pri uporabi kratica u primjerima u skupini 7 u velikoj se mjeri slijedio izvornik, što znači da svi izrazi nisu kraćeni u skladu s odredbama *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga*, a izrazi koji jesu kraćeni slijede odredbe *Pravilnika* i/ili uvriježenu hrvatsku kataložnu praksu. Izrazi koji se u našoj kataložnoj praksi, za razliku od angloameričke, ne krata, navedeni su u potpunom obliku. Tako su na primjer navođeni puni izrazi „crno-bijelo“ ili „bez zvuka“, koji su u izvorniku kraćeni kao *b&w* odnosno *si*. Izrazi koji se prema *Pravilniku* i kataložnoj praksi krata u skupini 5, kraćeni su i u preuzetim primjerima. Dakle, primjeri su, kao što je i naglašeno u tekstu, ilustrativni, a konačnu odluku donose kataložne agencije.

I na kraju, najiskrenije se zahvaljujem stručnoj redaktorici prijevoda Mirni Willer te lektoricama Tanji Buzina i Eliji Ekinović Micak na vremenu i trudu uloženom u ispravljanje i poboljšavanje prijevoda.

U Zagrebu, 9. studenoga 2014.

Ana Barbarić

UVOD

Namjena je Međunarodnoga standardnog bibliografskog opisa (*International Standard Bibliographic Description – ISBD*) da posluži kao glavni standard za promicanje univerzalne bibliografske kontrole, odnosno da omogući univerzalnu i brzu dostupnost, u međunarodno prihvatljivom obliku, osnovnih bibliografskih podataka za svu objavljenu građu u svim zemljama. Od samih početaka, najvažniji je cilj ISBD-a bio osigurati dosljednost pri razmjeni bibliografskih podataka.

ISBD utvrđuje elemente podataka koji se bilježe ili preuzimaju u određenom slijedu kao osnovu opisa građe koja se katalogizira. Dodatno, ISBD rabi propisanu interpunkciju kao sredstvo prepoznavanja i prikaza elemenata podataka što ih čini razumljivim neovisno o jeziku opisa.

IFLA je 2009. objavila novu Izjavu o Međunarodnim kataložnim načelima.² U tim je načelima, koja zamjenjuju i proširuju Pariška načela³ iz 1961., u petom odjeljku posvećenom bibliografskom opisu utvrđeno: „Opisni se podaci trebaju temeljiti na međunarodno dogovorenom standardu.“⁴ Budući da izjava o načelima nije namijenjena samo knjižnicama, već i arhivima, muzejima i drugim zajednicama, u bilješci pod crtom kao standard za knjižničnu zajednicu prepoznaje se ISBD.

Iako je razvoj ovog standarda izvorno bio potaknut automatizacijom bibliografske kontrole, kao i ekonomskom nužnošću katalogizacije koja se zasniva na razmjeni, ISBD je i dalje svrhovit i primjenjiv na bibliografski opis svih vrsta objavljene građe, u svim vrstama ručnih ili strojnih kataloga. Agencije koje koriste nacionalna ili međunarodna kataložna pravila mogu ovaj međunarodno odobreni standard primjenjivati na odgovarajući način u svojim katalogima.

Rad na ISBD-u bio je vođen sljedećim ciljevima i načelima:

- ISBD propisuje odredbe za opis svih vrsta objavljene građe, u mjeri u kojoj je ujednačenost moguća, i posebne odredbe za posebne vrste građe potrebne da bi se ta građa opisala.
- ISBD propisuje odredbe za usklađenu svjetsku deskriptivnu katalogizaciju kako bi pomogao međunarodnu razmjenu bibliografskih zapisa između nacionalnih bibliografskih agencija i u cijeloj međunarodnoj knjižničnoj i informacijskoj zajednici (uključujući proizvođače i nakladnike).

² *IFLA Cataloguing Principles : the Statement of International Cataloguing Principles (ICP) and its glossary in 20 languages* / edited by Barbara B. Tillett and Ana Lupe Cristán. München : K.G. Saur, 2009. Dostupno i na: <http://www.ifla.org/en/publications/statement-of-international-cataloguing-principles>. Hrvatski prijevod izravno dostupan na: *Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima*. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-hr.pdf. *Nap. prev.*

³ International Conference on Cataloguing Principles. *Report*. London : International Federation of Library Associations, 1963. Str. 91-96.

⁴ *IFLA-ina kataložna načela*, 5.3.

- ISBD omogućuje različite razine opisa, uključujući one koje su potrebne nacionalnim bibliografskim agencijama, nacionalnim i drugim knjižnicama.
- Elementi opisa koji su potrebni za identifikaciju i odabir jedinice građe moraju biti navedeni.
- U središtu je skup elemenata podataka, a ne prikaz ili uporaba tih elemenata u posebnim automatiziranim sustavima.
- U razvoju odredaba standarda mora se uzeti u obzir ekonomičnost.

U ovom su tekstu propisi oblikovani tako da se prvo navode opće odredbe koje se odnose na sve vrste građe, a zatim posebne odredbe koje dodaju podatke potrebne za posebne vrste građe ili su iznimke općeg pravila.

Prema nazivlju Uvjeta za funkcionalnost bibliografskih zapisa (*Functional Requirements for Bibliographic Records – FRBR*),⁵ ISBD se odnosi na opis pojavnih oblika, tako da opisuje pojedinačni primjerak kao predstavnika cjelokupnog pojavnog oblika. Na taj način ISBD primjenjuje Izjavu o Međunarodnim kataložnim načelima u kojoj se utvrđuje: „Bibliografski se zapis obično temelji na jedinici građe kao predstavniku pojavnog oblika“.⁶

ISBD poziva nacionalne bibliografske agencije da pripreme potpuni opis koji „sadržava sve obvezne skupove elemenata navedene u ISBD-u, ukoliko je podatak primjenjiv na opisivanu jedinicu građe“ (vidi A.1.3). Ta se praksa preporučuje i knjižnicama koje razmjenjuju bibliografske podatke. Za određene se elemente uključivanje elementa podatka smatra *obveznim* u svim slučajevima, a u drugim se slučajevima smatra *obveznim* kad je potreban za identifikaciju opisivane jedinice građe ili se na neki drugi način smatra značajnim za korisnike bibliografije ili kataloga. Odredbe ISBD-a mogu se dopuniti IFLA-inim Smjernicama za primjenu ISBD-a na opis sastavnica.⁷

⁵ IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. *Functional requirements for bibliographic records : final report*. München : K.G. Saur, 1998. Dostupno i na: <http://www.ifla.org/en/publications/functional-requirements-for-bibliographic-records>. Vidi i hrvatski prijevod: *Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. *Nap. prev.*

⁶ *IFLA-ina kataložna načela*, 5.2.

⁷ International Federation of Library Associations and Institutions. *Guidelines for the application of the ISBDs to the description of component parts*. London : IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme, 1988. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/cataloguing/isbd/component-parts.pdf>. Vidi i hrvatski prijevod: *Smjernice za primjenu ISBD-a na opis sastavnica*. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1989. *Nap. prev.*

Odnos ISBD-a i FRBR-a

Ovo izdanje ISBD-a odražava nastojanje da se opis svih vrsta građe uskladi s FRBR-om. Taj pristup zahtijevao je pomno ispitivanje elemenata podataka ISBD-a, kako bi izborni bili oni koji su izborni i prema FRBR-u. Ni u kom slučaju element podatka koji je obavezan po FRBR-u ne može biti izborni u ISBD-u.

Skupina za pregled ISBD-a smatrala je ključnim da IFLA pojasni odnos između ISBD-ova i modela FRBR. U nastojanju da prilagodi nazivlje ISBD-a izrazima *djelo*, *izraz*, *pojavni oblik* i *jedinica građe* iz FRBR-a i da zamijeni izraze poput *publikacija*, Skupina je naišla na poteškoće koje su uvelike bile uvjetovane činjenicom da su izrazi korišteni u FRBR-u definirani u kontekstu modela entitet-odnos zamišljenog na višoj razini apstrakcije od specifikacija ISBD-a. Kao što je upozoreno u radu izloženom na IFLA-inom Sastanku stručnjaka za međunarodni kataložni pravilnik (IFLA Meeting of Experts on a International Cataloguing Code – IME-ICC) u Frankfurtu, „nazivlje FRBR-a *ne bi* trebalo samo tako ugraditi u postojeće odredbe ISBD-a i kataložnih pravila, već bi oni trebali zadržati svoje posebno nazivlje i ponuditi precizne definicije koje bi pokazivale kako je svaki pojedini izraz tog posebnog nazivlja konceptualno povezan s nazivljem FRBR-a.“⁸ Skupina za pregled poslušala je savjet te je 2003. odlučila izbjeći uporabu nazivlja FRBR-a u ISBD-u. Međutim, Skupina za pregled ISBD-a ipak je uvela neke promjene u tekst. Jedna od promjena bila je uporaba izraza *jedinica građe (resource)*, a ne izraza *jedinica (item)* ili *publikacija (publication)*. Ova je odluka donesena kako bi se izbjegla zbrka, budući da se uporaba izraza *jedinica (item)* u prošlim ISBD-ovima razlikuje od izraza *jedinica građe (item)* kako je korišten u FRBR-u.

Skupina za pregled smatrala je da bi razvoj tabličnog prikaza pojedinosti odnosa svakog elementa propisanog u ISBD-u i odgovarajućeg entiteta-atributa ili odnosa kako je definiran u modelu FRBR zadovoljio potrebu za pojašnjavanjem da su ISBD-ovi i FRBR sukladni. Tablica tih odnosa, utemeljena na tadašnjim prijevodima ISBD-ova, objavljena je pod naslovom Mapiranje elemenata ISBD-a i FRBR-a spram entiteta, atributa i odnosa FRBR-a, a odobrio ju je Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju 9. srpnja 2004.⁹

Skupina za pregled ISBD-a želi uzeti u obzir sve prethodne prerade i izdanja ISBD-a, budući da ova verzija ima namjeru, koliko god je moguće, poštivati odredbe pojedinačnih ISBD-ova, s ciljem da osigura dosljedne odredbe za opis

⁸ Le Boeuf, Patrick. *Brave new FRBR world*. // IFLA Cataloguing Principles : steps towards an International Cataloguing Code : report from the 1st IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Frankfurt, 2003. Dostupno na: http://deposit.ddb.de/ep/netpub/85/61/78/967786185/_data_dyna/_snap_stand_2004_06_09/news/pdf/papers_leboeuf.pdf

⁹ Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/cataloguing/isbd/isbd-frbr-mapping.pdf>

svih vrsta građe. Slijedi kratak pregled u svrhu prepoznavanja prethodno obavljene posla.¹⁰

Povijest

Međunarodni standardni bibliografski opis datira iz 1969., kad je IFLA-in Odbor za katalogizaciju bio pokrovitelj Međunarodnog sastanka kataložnih stručnjaka. Na sastanku je donesen zaključak u kojem se predlaže izrada standarda za određivanje oblika i sadržaja bibliografskih opisa. Slijedom toga, Odbor za katalogizaciju pokrenuo je rad koji će u konačnici osigurati značajan porast dijeljenja i razmjene bibliografskih podataka. Rezultat je bio koncept Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa (*International Standard Bibliographic Description – ISBD*).

Prvi ISBD bio je Međunarodni standardni bibliografski opis omeđenih publikacija (ISBD(M)) objavljen 1971. Do 1973. taj je tekst usvojilo više nacionalnih bibliografija i, uz prijevode izvornog engleskog teksta na druge jezike, više kataložnih odbora uzelo ga je u obzir pri preradi nacrtu nekoliko nacionalnih i višenacionalnih kataložnih pravila za opis.¹¹ Komentari korisnika ISBD(M)-a doveli su do odluke da se izradi prerađeni tekst koji je objavljen 1974. kao „Prvo standardno izdanje“. Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija (ISBD(S)) također je objavljen 1974.

Zajednički upravni odbor za preradu Anglo-američkih kataložnih pravila predložio je 1975. IFLA-inom Odboru za katalogizaciju izradu općeg međunarodnog bibliografskog opisa prikladnog za sve vrste knjižnične građe. Rezultat je bio ISBD(G) objavljen 1977. ISBD(M) je prerađen kako bi se uskladio s ISBD(G)-om te je „Prvo standardno prerađeno izdanje“ objavljeno 1978.

Nakon toga objavljeni su drugi ISBD-ovi za pojedine vrste građe: ISBD(CM) za kartografsku građu, ISBD(NBM) za neknjižnu građu i prerađeni ISBD(S) za serijske publikacije objavljeni su 1977.; ISBD(A) za stare omeđene publikacije (antikvarne) i ISBD(PM) za tiskane muzikalije objavljeni su 1980.

Prerada 1980.–2000.

Na IFLA-inom Svjetskom kongresu održanom u kolovozu 1977. u Bruxellesu, Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju donio je važnu novu odluku vezanu uz IFLA-in program ISBD-a. Odlučeno je da se tekstovi svih ISBD-ova pet godina ne mijenjaju, nakon čega će se razmotriti prerada svih ili pojedinih teksto-

¹⁰ Za uvod u ISBD s više pojedinosti, vidi: Byrum, John. *The birth and re-birth of the ISBDs : process and procedures for creating and revising the International Standard Bibliographic Descriptions*. // 66th IFLA Council and General Conference, Jerusalem, Israel, 2000. Dostupno na:

<http://archive.ifla.org/IV/ifla66/papers/118-164e.htm>

¹¹ Potpuni popis povučenih ISBD-ova dostupan je na: <http://www.ifla.org/en/node/900>

va. Nakon toga, Stalni odbor osnovao je Odbor za pregled ISBD-a koji se prvi put sastao 1981. kako bi izradio planove pregleda i prerada ISBD-ova.

ISBD-ovi su ponovno objavljeni kako slijedi: ISBD(M), ISBD(CM) i ISBD(NBM) 1987., ISBD(S) 1988., ISBD(CF) za računalne datoteke 1990., ISBD(A) i ISBD(PM) 1991., te ISBD(G) 1992. Nakon toga, ISBD(CF) postaje ISBD(ER) za elektroničku građu, objavljen 1997.

IFLA-ina Sekcija za katalogizaciju u suradnji sa Sekcijom za klasifikaciju i predmetno označavanje osnovala je 1992. Studijsku skupinu za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa (FRBR). Neposredna posljedica toga bila je odluka o odgoditi većine rada na preradi ISBD-ova sve dok Studijska skupina za FRBR radi na zadatku da „preporučiti osnovnu razinu funkcionalnosti i osnovne podatkovne uvjete za zapise koje izrađuju nacionalne bibliografske agencije“. Studijska skupina za FRBR objavila je svoj Završni izvještaj 1998., nakon što je njihove preporuke odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju. Skupina za pregled ISBD-a tada je obnovljena kako bi nastavila s uobičajenim radom. Kao što se i očekivalo, Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju zatražio je od Skupine za pregled ISBD-a da započne sveobuhvatni pregled ISBD-ova. Cilj je ovog „projekta drugog općeg pregleda“ bio osigurati ujednačenost između propisa ISBD-ova i podatkovnih uvjeta FRBR-a za „osnovnu razinu nacionalnih bibliografskih zapisa“.

Prerada 2000.–2006.

U ovom projektu opće prerade ISBD(S) je prerađen u ISBD(CR) za serijske publikacije i drugu neomeđenu građu i objavljen 2002., nakon sastanaka na kojima se ISBD(S) usklađivao sa smjernicama za ISSN i drugim izdanjem Anglo-američkih kataložnih pravila. Prerađeni ISBD(M) također je objavljen 2002., a prerađeni ISBD(G) 2004. ISBD(CM) i ISBD(ER) bili su javno pregledani i nakon toga prerađivani, ali nisu dovršeni jer je u međuvremenu započeo rad na objedinjenom izdanju ISBD-a.

Preliminarno objedinjeno izdanje iz 2007.

Na IFLA-inoj konferenciji održanoj 2003. u Berlinu, Skupina za pregled ISBD-a odlučila je osnovati Studijsku skupinu za budući razvoj ISBD-ova. Ova je studijska skupina odlučila da je objedinjavanje svih ISBD-ova izvedivo. Studijsku skupinu je Skupina za pregled zadužila da pripremi konačni tekst, što je rezultiralo preliminarnim objedinjenim izdanjem.

Skupina za pregled ISBD-a nastojala je riješiti neke od problema s kojima se danas katalogizatori suočavaju. Namjena je objedinjenog ISBD-a da posluži kao standard za opis svih do sada objavljenih vrsta građe, te da olakša opis građe koja ima obilježja više od jednog formata. Dodatno, to olakšava nastavak rada na osuvremenjivanju i usklađivanju ISBD-a u budućnosti.

U preliminarnom objedinjenom izdanju ISBD-a uzete su u obzir sve prethodne prerade, kao i prerada ISBD(A) iz 2006. Dobiveni tekst nastao je okupljanjem

srodnih propisa iz pojedinačnih ISBD-ova u novu strukturu, spajajući objavljene verzije tekstova za različite vrste građe kao temelj na kojem se radilo, i dodajući im prerađene verzije ISBD-ova iz posljednjih nekoliko godina, te uopćavajući način izražavanja.

Sukladno načelu da su u središtu ISBD-a elementi a ne prikaz, te nastojanju da se poboljša interoperabilnost sustava za bibliografsko pretraživanje i formata za prikaz, propisana je interpunkcija ponešto izmijenjena u preliminarnom objedinjenom izdanju iz 2007. Na primjer, interpunkcija se ponavlja kad skupina završava točkom, a sljedeća skupina se najavljuje propisanom interpunkcijom koja započinje točkom. Također, ako postoje različiti elementi iste skupine, svaki je zatvoren u vlastitu uglatu zagradu. To omogućuje dosljednost u drugim prikazima koji se razlikuju od prikaza ISBD-a.

Velika zahvala upućuje se svim studijskim skupinama koje su sudjelovale u preradama specijaliziranih ISBD-ova te bivšem predsjedniku Skupine za pregled ISBD-a Johnu D. Byrumu, koji je proveo većinu projekata prerada. Posebna zahvala upućuje se Dorothy McGarry, predsjednici Studijske skupine za budući razvoj ISBD-ova, za uredničke preglede kojima je pridonijela preradi nekoliko ISBD-ova, stvaranje niza nacрта te konačne verzije preliminarnog objedinjenog izdanja.

Objedinjeno izdanje iz 2011.

Usprkos promjenama uvedenim kroz prerade koje su prethodno ukratko opisane, osnovna struktura i sastavni podaci ISBD-a ostali su relativno postojani tijekom godina te su ih tvorcii kataložnih pravila i metapodatkovnih shema u velikoj mjeri nastavili koristiti, u cijelosti ili djelomice. Ipak, zbog promjenjive naravi građe i suvremenog tehnološkog razvoja koji utječu na bibliografski pristup, Skupina za pregled ISBD-a odlučila se usmjeriti na održavanje objedinjenog izdanja ISBD-a koje je zamijenilo pojedinačne ISBD-ove. Održavajući ISBD, Skupina za pregled i dalje će uzimati u obzir promjene u nacionalnim i višenacionalnim kataložnim pravilnicima.

Skupina za pregled ISBD-a zadužila je 2003. Studijsku skupinu za oznake građe (Material Designation Study Group – MDSG) da ispita uporabu opće i posebne oznake građe u viševrstnim formatima i medijima. Ova Studijska skupina bila je svjesna zabrinutosti koju je izrazila Radna skupina o općoj oznaci građe na IFLA-inom Sastanku stručnjaka za međunarodni kataložni pravilnik 2003. u Frankfurtu. Kao što je Tom Delsey primijetio 1998. u studiji o logičkoj strukturi Prvog dijela Anglo-američkih kataložnih pravila,¹² izrazi za opću oznaku građe odražavaju zbunjujuću mješavinu fizičkih formata, vrste građe, vrste nositelja i onoga što se bilježi u napomenama (npr. brajica). Štoviše, smještaj opće oznake građe odmah iza glavnog stvarnog naslova smatrao se prekidom logičnog reda i slijeda podataka u stvarnom naslovu.

¹² Delsey, Tom. *The logical structure of the Anglo-American Cataloguing Rules*. 1998-1999. Dostupno na: <http://www.rda-jsc.org/docs.html>

Preliminarno objedinjeno izdanje objavljeno je do IFLA-inog sastanka u Durbanu 2007., a Studijska skupina za oznake građe priredila je nacrt prijedloga dijela sadržaj/nositelj za raspravu unutar Skupine za pregled ISBD-a. Nacrt je uzeo u obzir verziju 1.0 *RDA/ONIX Framework for Resource Categorization*¹³ iz kolovoza 2006. i kasnije nacрте *RDA: Resource Description & Access*¹⁴ koji su obuhvatili *RDA/ONIX Framework*. Ovi i drugi dokumenti bili su od pomoći u radu Studijske skupine koja se bavila strukturom i nazivljem elemenata sadržaj/nositelj iz pojedinačnih ISBD-ova.

Nakon daljnjih prerada i javnog pregleda, nova skupina 0, nazvana Oblik sadržaja i vrsta medija, koja sadržava elemente za oblik sadržaja i vrstu medija, odobrena je 2009. i objavljena na IFLA-inom mrežnom mjestu.¹⁵ Sada je prvi put uključena u ISBD, a opća oznaka građe uklonjena je iz skupine 1.

Neke druge važne promjene u sadašnjem izdanju su: tekst je urednički pregledan kako bi se izbjegla nepotrebna ponavljanja i postigla veća usklađenost; razine obveznih, neobveznih i uvjetovanih elemenata pojednostavljene su kako bi se ukazalo samo na elemente koji su obvezni; osnova za opis, koja je predmet bibliografskog opisa, pojašnjena je; više je pažnje posvećeno višedijelnoj omeđenoj građi; izvori podataka su prerađeni radi dosljednosti u nazivlju i primjeni; više je pažnje posvećeno zahtjevima nelatiničnih pisama; uklonjene su odredbe za opis stare omeđene građe koje nisu bile u skladu s ISBD-om; pojašnjena je razlika između obilježja (kvalifikatora) i elemenata; preimenovana je skupina 5 kako bi se tiskana građa opisivala u skladu s drugom građom; naziv skupine 6 je proširen; i konačno, značajno je dopunjen broj definicija.

Posebna zahvala upućuje se Johnu Hostageu, uredniku objedinjenog izdanja ISBD-a, za njegov urednički pregled i doprinos u izradi niza nacрта i konačne verzije ovog dokumenta. Želim također izraziti zahvalnost na doprinosu mnogima, od savjetodavnih članova skupine za pregled, predstavnika nacionalnih knjižnica, mreža nacionalnih knjižnica i međunarodnih ustanova, do ustanova i pojedinaca diljem svijeta koji su sudjelovali u pregledu. Ti su doprinosi sadržavali brojne prijedloge koji su pomogli Skupini za pregled u preradi ISBD-a.

U Madridu, Španjolska,
prosinac 2010.

Elena Escolano Rodríguez,
predsjednica Skupine za pregled ISBD-a

¹³ *RDA/ONIX Framework for Resource Categorization*. 2006. Dostupno na: <http://www.rda-jsc.org/working2.html#chair-10>

¹⁴ *RDA: Resource Description & Access*. Dostupno na: <http://www.rdatoolkit.org/>; <http://www.rda-jsc.org/rda.html>

¹⁵ *ISBD Area 0: Content Form and Media Type Area*. Dostupno na: <http://www.ifla.org/publications/isbd-area-0-content-form-and-media-type-area>